

YW 3rd European
Youth Work
Convention

Završna deklaracija

Treće evropske
konvencije o radu s
mladima

Putokazi za budućnost

Bonn, 10. decembar 2020.

TREĆA EVROPSKA KONVENCIJA O RADU S MLADIMA DIGITALNA KONVENCIJA

DEKLARACIJA

Uvod

Tokom simultanog predsjedanja Njemačke Evropskom unijom i Vijećem Evrope oko 1000 učesnika okupilo se online na Trećoj evropskoj konvenciji o radu s mladima. Ovaj jedinstveni politički događaj dao je poticaj ovoj konvenciji i otvorio mogućnost za implementiranje Evropske agende za rad s mladima kroz takozvani Bonski proces. Ova konvencija je početak tog procesa.

Svi učesnici pripadaju dinamičnoj "zajednici prakse" u radu s mladima i dolaze iz 50 evropskih zemalja koje su učestvovala u Konvenciji. Ova zapanjujuće raznolika zajednica prakse (definisana u nastavku) učestvovala je u debatama i doprinijela izradi ove završne deklaracije.

Treća evropska konvencija o radu s mladima za glavni cilj je imala razrađivanje detalja Evropske agende za rad s mladima, poštujući njen politički okvir, i opisivanje narednih koraka, aktivnosti i mjera koje će biti poduzete u sklopu Bonskog procesa. U Završnoj deklaraciji zabilježena su promišljanja učesnika koja mogu poslužiti kao motivacija i smjernice za zajednicu prakse širom Evrope u toku Bonskog procesa. Završna deklaracija također poziva na jaču političku opredijeljenost na svim nivoima za održavanje, razvoj i uvođenje novih pristupa u radu s mladima širom Evrope.

Završna deklaracija direktno se obraća zajednici prakse u radu s mladima u Evropi kao važnoj, aktivnoj i odgovornoj interesnoj strani u sklopu Bonskog procesa. Zajednice prakse definirane su kao proces društvenog učenja u kojem "osobe koje imaju zajednički interes na određenom polju saraduju tokom dužeg perioda, dijele ideje i strategije, nude rješenja i uvode inovacije". Zajednica prakse u radu s mladima mora biti u potpunosti inkluzivna i uključivati *sve vrste rada s mladima*, bez obzira na format koji se koristi, i sve vrste omladinskih radnika, bili oni plaćeni ili volonteri, profesionalni omladinski radnici, oni koji se omladinskom radu posvećuju kratkoročno ili djelimično, koji imaju formalno ili neformalno obrazovanje i svi koji djeluju u bilo kojoj od 50 zemalja učesnica Konvencije.

Zajednica prakse u radu s mladima uključuje:

omladinske radnike i mlade lidere, voditelje programa, nositelje projekata, akreditirane i nezavisne organizacije koje se bave radom s mladima, trenere, istraživače, edukatore omladinskih radnika, lokalne zajednice i općine, nacionalne agencije za Erasmus+ Youth i Evropske snage solidarnosti, predstavništva mladih, mlade ljude i donosioce politika na svim nivoima vlasti.

Treća evropska konvencija o radu s mladima poziva na zajedničko djelovanje (ili zajednički *pravac* djelovanja) unutar Borskog procesa na lokalnom, regionalnom, nacionalnom ili evropskom nivou. Međutim, rad s mladima u Evropi odvija se u različitim okruženjima i okolnostima. Stoga, ovim smjernicama koje Završna deklaracija nudi za Borski proces treba dodati kreativnost, posvećenost i odlučnost zajednice prakse kako bismo definirali aktivnosti prilagođene ulozi, potrebama i ciljevima rada s mladima u praksi.

Četvrta evropska konvencija o radu s mladima već se nazire. To je jak poticaj da odmah djelujemo u sklopu Borskog procesa kako bismo se za pet godina mogli osvrnuti na postignuća, napredak i uspješnost akcija i mjera koje su predložene na 3. konvenciji. No, naš pogled mora dosegnuti još dalje od toga. Završna deklaracija utjelovljuje i počiva na osnovnoj dugoročnoj viziji. Ipak, proces održavanja, razvoja i inoviranja rada s mladima u Evropi ne može biti ograničen na sljedećih pet godina. Evropska strategija prema mladima do 2027.¹ i Strategija za sektor mladih 2030.² Vijeća Evrope omogućavaju zajednici prakse u radu s mladima da nastave ulagati napore i nakon isteka vremenskog okvira konvencija. U godinama koje slijede srednjoročni monitoring nad obje strategije omogućit će pravovremeni uvid u učinkovitost Borskog procesa, prije i poslije 4. konvencije, kao pokretača Evropske agende za rad s mladima.

Kontekst i pozadina

Položaj mladih u evropskom društvu

Stalne promjene i globalni izazovi poput pandemije COVID-19 jasno su nam dali do znanja da *budućnost više nije što je nekad bila* – naša prošla predviđanja koja se tiču zdravlja, ekonomije, okoliša i tehnologije više nisu vjerovatna, a možda ni moguća. Iako će promjene uvijek biti uobičajena pojava, sad se suočavamo i s nesigurnošću. Društva širom Evrope suočavaju se s jačanjem antidemokratskih tendencija, prostor za djelovanje civilnog društva mijenja se i smanjuje, a ljudska prava se krše. Povjerenje u vlasti polako nestaje. Pojavljuju se pukotine u društvenoj strukturi koje prijete stabilnosti i legitimnosti demokratskih institucija. Društva postaju polarizirana pod pritiskom populizma i lažnih vijesti. Sve se ovo dešava u kriznoj situaciji, koje su mladi itekako svjesni i koja nedvojbeno ugrožava

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>

² <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-203>

društvenu koheziju i smanjuje kvalitet života (a naposljetku predstavlja i egzistencijalnu prijetnju). Uz to se odražava i na digitalnu sferu koja počinje dominirati svakodnevnim životom, što također negativno utječe na pojedince i društvo.

Očito je da ove društvene promjene utječu na mlade ljude često i više nego na ostale grupe stanovništva. Marginalizirani mladi ljudi suočavaju se s više vrsta diskriminacije i posebno su podložni daljoj marginalizaciji izazvanoj porastom društvene nejednakosti i sve većim nedostatkom socijalne pravde. Ipak, mladi ljudi su ti koji i dalje pokazuju kreativnost, maštovitost i otpornost na neizvjesnost i onemogućavanje normalnog života. Oni pri tome moraju imati nesmetan pristup svim svojim pravima. Međutim, mnogi mladi i dalje nemaju pristup svojim pravima ili ne znaju za njih, što znači da ne mogu na učinkovit način podijeliti svoja stanovišta. Čak i "aktivne" i "osnažene" mlade koji artikuliraju svoje potrebe, poglede i uvjerenja prečesto zanemaruju i ignoriraju u društvu i u njihovim zajednicama. Mnogi mladi ljudi nemaju podršku koja im je potrebna da se na svoj način i pod svojim uvjetima uključe u društvo. Deklarativna posvećenost autentičnom stvaranju sadašnjosti i budućnosti zajedno s mladima često ne zaživi u praksi. Ovo ima višestruke posljedice za mlade ljude, njihovu budućnost, budućnost društava i svih nas.

Neformalno obrazovanje i učenje, u sklopu edukativnih, participativnih, osnažujućih, kulturoloških, umjetničkih i inkluzivnih vrijednosti koje se njeguju u radu s mladima, mladima pružaju priliku za slobodno djelovanje i vlasništvo nad procesima. Omladinski rad, kao jedan od segmenata građanskog obrazovanja, treba se fokusirati na odnose moći, intersekcionalnost, socijalnu pravdu, emancipaciju i stvarno učešće mladih. Treba služiti kao vodič koji će pomoći u smanjivanju nejednakosti, stavljanju mladih u fokus i pružanju prilika mladim ljudima da kompetentno učestvuju u kreiranju evropskog poretka. Povratkom svojoj društvenoj misiji, rad s mladima pomaže u oblikovanju mladih građana koji razmišljaju kritički i sposobni su odgovoriti na izazove s kojima se suočava Evropa kao demokratski projekt.

Evropski rad s mladima i rad s mladima u Evropi

Rad s mladima nije se često spominjao u Evropi prije početka 21. stoljeća. Ne tako davno, serija izdanja o historiji rada s mladima u Evropi rasvijetlila je prošlost rada s mladima³ i pokazala kako rad s mladima može biti koristan u sadašnjosti. Iz ovoga su proizašle evropske konvencije o radu s mladima 2010, 2015. i 2020.

Rad s mladima širom Evrope odražava *različitost* na mnoštvo načina – u svojim historijskim korijenima, filozofiji, praksi, pružanju resursa i profesionalnom pristupu. U isto vrijeme, raznovrsnost rada s mladima širom Evrope već nudi značajan prostor za pronalazak zajedničkih interesa, što je velikim dijelom rezultat nastojanja da podrži i zaštiti prostore u kojima će

³ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/history-of-youth-work>

se čuti glasovi mladih i poštovati njihova autonomija te da gradi mostove kako bi mladi mogli samouvjerenom i kompetentno koračati kroz život.⁴ Prošlo desetljeće donijelo je političku podršku radu s mladima i u Evropskoj uniji⁵ i u Vijeću Evrope.⁶ Nedavno usvojena Rezolucija Vijeća Evropske unije⁷ kojom je podržano kreiranje Evropske agende za rad s mladima tokom predsjedanja Njemačke Evropskom unijom potvrdila je tu političku podršku.

Veći fokus na aktivnostima na polju istraživanja rada s mladima, politika i prakse otkriva važne pravce razvoja za rad s mladima u Evropi. Međutim, vidljivo je i da su strukture na kojima počiva rad s mladima širom Evrope i dalje fragmentirane, neujednačene i nepotpune. Ostaju brojni izazovi koji su navedeni u nedavno objavljenoj Rezoluciji Vijeća pod generičkim naslovima *Koncept, Kompetencija, Kredibilitet, Konekcija te Kriza i prilike*.

Rad s mladima više nije samo način ili mehanizam za održavanje općih ciljeva politika prema mladima – sad je to mjesto gdje se susreću praksa i politike. Međutim, ne smijemo tu stati. Rad s mladima je u suštini društvena praksa koja povezuje i preispituje prevladavajuće i promjenjive strukture u društvima u kojima djeluje. Može biti podložan sumnjama u vlastitu vrijednost ili izložen nerealnim očekivanjima dok pokušava pronaći ravnotežu. Politička i finansijska podrška radu s mladima ne smije biti shvaćena zdravo za gotovo jer rad s mladima pokušava popločati put ka statusu „malog, ali važnog segmenta društvenih i obrazovnih politika“. Konkretno, diskusije i samokritičnost unutar zajednice prakse u radu s mladima moraju biti popraćene zajedničkim usklađenim zagovaranjem za sigurniju infrastrukturu koja će omogućiti efikasan rad s mladima na terenu. Ravnoteža između zajednice prakse kao temelja i infrastrukture koja na njemu počiva bit će presudan faktor u održivosti i budućem razvoju sektora.

Naposljetku, tu je uvijek i pitanje povjerenja. To je ključni element odnosa između sektora rada s mladima i mladih ljudi, ali nije uvijek očit unutar zajednice prakse niti u različitim segmentima i hijerarhijama koje postoje unutar sektora. Izgradnja ili jačanje povjerenja bit će dio Bonskog procesa, ali i njegova pokretačka snaga.

⁴ <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262202/Declaration/2f264232-7324-41e4-8bb6404c75ee5b62>; https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262187/The+2nd+Evropean+Youth+Work+Declaration_FINAL.pdf/cc602b1d-6efc-46d9-80ec-5ca57c35eb85

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A42010Y1204%2801%29>

⁶ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680717e78

⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2020.415.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A415%3ATOC

Primjena Evropske agende za rad s mladima kroz Bonski proces

Evropskoj zajednici prakse u radu s mladima:

“Ne pitajmo šta Bonski proces može uraditi za nas nego šta mi možemo uraditi za Bonski proces – kako mi možemo doprinijeti Evropskoj agendi za rad s mladima.”

Treća evropska konvencija o radu s mladima oslanja se na razne dokumente. Konačna deklaracija neće ponavljati ni sadržaj ni strukturu tih dokumenata. Njena namjera nije “izmišljati toplu vodu”; kao što je neko jednom rekao: “Ako ćete izmišljati toplu vodu, potrudite se da bude mokra.” Međutim, potrebno je obratiti pažnju na dvije stvari. Prvo, uvijek moramo težiti očuvanju dobrih struktura i praksi koje već postoje, unapređivati ih kad je to potrebno i ostaviti prostor za inovativne načine razmišljanja i uvođenje novih načina razmišljanja i pristupa u radu. Koliko nam je to potrebno pokazala je sposobnost rada s mladima da se prilagodi okolnostima tokom prošle godine. Kao drugo, nikad ne smijemo isključiti mogućnost, ili bolje rečeno vjerovatnoću, da će rad s mladima na buduće izazove odgovoriti iznalaženjem još novih načina djelovanja.

U skladu sa zaključcima zajednice prakse u radu s mladima i Konvencije, predložen je okvir za implementaciju Bonskog procesa koji navodimo u nastavku.

Unapređenje rada s mladima u cijeloj Evropi

Dostupnost rada s mladima

“Stvorite prostor u kojem ćete slušati glasove mladih, nemojte samo nuditi prostore i programe.”

Jačanje rada s mladima u Evropi jedan je od glavnih ciljeva Bonskog procesa. Zajednica prakse u radu s mladima treba imati velike ambicije i težiti **unapređenju kvaliteta i raznovrsnosti usluga** koje se pružaju u sklopu rada s mladima te uključivanju većeg broja mladih iz različitih sredina, a pogotovo mladih koji imaju manje prilika da se uključe u rad s mladima. U postpandemijskoj Evropi rad s mladima mora biti spreman skrenuti s utabanih staza i uvoditi inovativne pristupe. Potrebno je ojačati okvir i parametre rada s mladima, kao što su dob, ciljne grupe, problemi i drugo, kako bi se definiralo polazište za zagovaračke napore usmjerene na unapređenje rada s mladima.

Lokalna ponuda rada s mladima

Učesnici Konvencije pozdravili su ideju o uspostavljanju principa osnovne ponude rada s mladima za mlade ljude širom Evrope. Iako će prekogranična mobilnost i rad s mladima na evropskom nivou značajno povećati broj prilika koje se nude mladima, ovo će se u suštini implementirati na lokalnom i državnom nivou. Evropske politike igraju važnu ulogu u pružanju podrške

ovom razvoju. Indikatori kvaliteta mogu biti definirani na evropskom nivou, kako bi lokalnim i državnim nivoima služili kao inspiracija.

Na osnovu ekspertize i praktičnog iskustva na terenu, definirano je nekoliko ključnih elemenata:

- okvir kojim će se definirati standard, a koji će sadržavati indikatore i osigurati održivost rada s mladima, pogotovo na lokalnom nivou;
- **rad s mladima neće biti identičan na svim mjestima.** Međutim, svakako će podrazumijevati i jačanje kapaciteta svih interesnih strana i održivo finansiranje, uključujući i finansiranje programa koje provode nevladine organizacije. Potrebno je i osigurati prostor za rad s mladima, rad na terenu i digitalni rad s mladima;
- procesima će zajedno upravljati omladinske organizacije, omladinski radnici koji pružaju usluge mladima i nadležne institucije;
- potrebno je **stvoriti prostor** u kojem će se čuti glasovi mladih kako bi njihove potrebe bile ispunjene;
- tražiti veze i zatim **graditi poveznice** s drugim područjima u javnom i privatnom sektoru, što podrazumijeva formalno obrazovanje, zapošljavanje i stručno obrazovanje, zdravstvo, stambeno zbrinjavanje, pravdu, kulturu, sport, razvoj tehnologija, medije i socijalnu zaštitu;
- rad s mladima mora biti lako dostupan mladima različitog porijekla i profila. Osnovna ponuda rada s mladima stoga mora sadržavati **jasnu strategiju za jačanje društvene uključenosti i različitosti** mladih;
- mora imati proaktivnu strategiju koja će **uključivati osvrt na postojeće strukture kako bi se efikasnije dopiralo** do mladih i kako bi se što više njih uključilo u rad s mladima;
- mora definirati putanju koja će pružati smjernice i **uključivati nove inicijative** mladih, u duhu društvenih inovacija i preduzetništva, u osnovnu ponudu rada s mladima.

Zajednice prakse u radu s mladima na *lokalnom* nivou

Konvencija je posvetila veliku pažnju izradi politika na lokalnom nivou i ulozi koju ti procesi mogu imati u pružanju podrške lokalnoj zajednici prakse. Postoji izražena potreba za **značajnim povećanjem sredstava koja se ulažu u jačanje usluga koje se kroz omladinski rad pružaju na lokalnom nivou.**

Lokalne zajednice prakse u radu s mladima trebaju se zasnivati na saradnji lokalnih vlasti/općina i lokalnih organizacija koje u radu s mladima angažiraju profesionalne omladinske radnike i volontere. Evropska povelja o radu s mladima⁸ na lokalnom nivou koristan je alat za postavljanje temelja ove zajednice. Mapiranje postojeće prakse, potreba i prednosti je prvi korak na putu ka izradi detaljnijeg plana za razvoj lokalnog rada s mladima. Mladi ljudi moraju aktivno učestvovati kako bi izrazili svoje potrebe, ali i oblikovali svoje okruženje, svoj fizički prostor za rad s mladima unutar lokalnih zajednica. Lokalni centri za mlade mogu svoje aktivnosti

⁸ https://www.europegoeslocal.eu/wp-content/uploads/2019/10/20191002-egl-charter_ENG_online.pdf

usklađivati s kriterijima kvaliteta koje je definiralo Vijeće Evrope za svoju oznaku kvaliteta za centre za mlade.⁹

Nacionalne politike (prema mladima) mogu potaknuti izradu lokalnih politika (prema mladima) pružanjem mehanizama za sufinansiranje i postavljanjem standarda. Posebnu pažnju treba posvetiti ruralnim područjima, kako bismo i tamo podržali razvoj kvalitetnog rada s mladima i stvaranje zajednice prakse.

Finansiranje rada s mladima i omladinskih organizacija

Potrebno je **povećati finansijska ulaganja** u rad s mladima u Evropi kako bi taj sektor mogao odgovoriti na sve veće zahtjeve i očekivanja. Za to su potrebne zakonske odredbe koje će uspostaviti mehanizme finansiranja rada s mladima na svim nivoima, od lokalnog do evropskog nivoa. Potrebno je izraditi **evropsku povelju**, koja će potaknuti dobro upravljanje na svim nivoima u procesu kreiranja sistema za finansiranje.

Radu s mladima potreban je sistem finansiranja:

- koji nudi jasno definirane procese za pristupanje sredstvima, provodi se na transparentan način, koordiniran je i izbjegava preklapanja;
- koji jača **finansijsku održivost omladinskih organizacija** i omogućava im da izrađuju složenije i dugoročnije strategije i ne zavise od finansiranja kroz programe i projekte;
- čija implementacija je utemeljena na dokazima tako da vrste finansiranja i količina sredstava odgovaraju na stvarne potrebe u radu s mladima;
- koji omogućava pružanje osnovnih **uvjeta za rad i zaštite volontera i profesionalaca koji rade s mladima**, uključujući osiguranje, minimalne plaće i podršku u slučaju sindroma izgaranja (engl. *burnout*);
- **koji nije preopterećen pravilima**, ali zadržava fokus na upravljanju, odgovornosti i kvalitetu.

Evropski programi za finansiranje kojima rukovode Evropska unija ili Vijeće Evrope trebaju:

- **težiti jačanju međusektorskog pristupa i ugrađivanju prioriteta u radu s mladima** u sisteme finansiranja EU (kao što su Evropske snage solidarnosti, Evropski socijalni fond, Evropski klimatski pakt i Horizon 2020);
- **osigurati sektoru rada s mladima lakši pristup EU sredstvima**, i to promoviranjem prilika, jačanjem svijesti o akterima u ovom sektoru i uključivanjem većeg broja mladih u finansirane aktivnosti;
- osigurati da strukture podrške (kao što su nacionalne agencije za EU programe za mlade i Evropska fondacija za mlade) pored finansijskih sredstava nude i pružaju **dugoročnu podršku i viziju**;

⁹ <https://www.coe.int/en/web/youth/quality-label-for-youth-centres>

- biti prepoznati kao alati za postizanje ciljeva zacrtanih u politikama, uključujući i implementiranje Evropske agende za rad s mladima u sklopu Borskog procesa.

Razvoj kvaliteta

Kvalitet, i način na koji ga mladi percipiraju, **ključan** je ako mladi žele **učestvovati i iskoristiti prilike** koje su im ponuđene kroz rad s mladima. Prvi dojmovi, koje većina mladih formira na lokalnom nivou, od ključnog su značaja.

Međutim, **kako podržati nastavak kvalitetnog razvoja rada s mladima** vrlo je općenito i višedimenzionalno pitanje. Obuhvata okvire za ugrađivanje kvalitetnog rada s mladima u druge sektore, način na koji se ti okviri izrađuju, sisteme za osiguranje kvaliteta, definiranje indikatora kvaliteta, sheme za razvoj kompetencija, dugoročno održivo finansiranje i izradu politika i praksi zasnovanih na dokazima.

Kvalitetan razvoj rada s mladima usko je povezan s drugim pitanjima te ga je stoga **potrebno razmatrati i tretirati na holističan, ali i strukturiran način**. Potrebno se fokusirati na pojedinačne aspekte koje istovremeno treba povezivati sa širim kontekstom politika i prakse u radu s mladima, a zatim sve to **povezati s osnovnim vrijednostima i principima rada s mladima**. Ovo je potrebno jer su kontekst u kojem se taj proces treba odvijati i polazne tačke za razvoj kvaliteta vrlo raznoliki, iako su ciljevi obično usmjereni na isto.

Mnoge od ideja koje je iznjedrila diskusija o kvalitetu ticala su se već postojećih, iako ne dovoljno očitih, struktura, inicijativa i smjernica. Sve ovo znači da je potrebno **unaprijediti način na koji dopiremo do mladih i dijelimo informacije o postojećim strukturama i mehanizmima** kako bismo olakšali pristup na lokalnom nivou. Neke od postojećih struktura koje je potrebno aktivno koristiti i dijeliti jesu Evropska strategija za obuku,¹⁰ Oznaka kvaliteta Vijeća Evrope za centre za mlade i Evropska povelja o radu s mladima na lokalnom nivou.

Sve zajedno vodi glavnom zaključku da je za razvoj kvalitetnog rada s mladima najbitnije **uspostaviti jasnije strukture za saradnju i zajedničko stvaranje unutar i između svih nivoa** i interesnih grupa u zajednici prakse rada s mladima. Postoji očita potreba za **jačanjem postojećih mreža na svim nivoima** i pronalaženjem ili formiranjem struktura i prostora za **povezivanje svih ovih različitih mreža** i uspostavljanje jasnih i koordiniranih procesa za dijeljenje informacija, kontinuirani dijalog i zajednički rad na poboljšanju kvaliteta.

Rasprave o razvoju kvaliteta ponovo su ukazale na potrebu za:

- **uspostavljanje profesionalnih standarda**, usklađenih obrazovnih putanja, relevantnih nastavnih planova i programa i adekvatnih

¹⁰ https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3301/European%20Training%20Strategy%20in%20the%20field%20of%20Youth_en.pdf

institucionalnih prostora za obrazovanje i obučavanje omladinskih radnika;

- razradu **agende za istraživanje rada s mladima** s fokusom na participativnom pristupu koji će se temeljiti na sprezi istraživanja i prakse i omogućiti stvaranje baze znanja koja će biti relevantna u praktičnom radu, izradi politika i obrazovanju;
- **mapiranje i dijeljenje znanja** o postojećim sistemima za osiguranje kvaliteta koje treba koristiti kao polazište za unapređenje i prilagodbu modela lokalnim uvjetima;
- osnivanje nacionalnih radnih grupa koje će predstavljati presjek zajednice prakse u radu s mladima i djelovati kao poveznice, *hubovi* znanja i koordinatori različitih mjera koje su potrebne za unapređenje kvaliteta.

Zajednički smjer

Unutar zajednice prakse u radu s mladima

“Ako ne komuniciramo, nikad nećemo saznati šta sve ne znamo!”

Zajedničko kreiranje i korištenje svih kvaliteta zajednice prakse u radu s mladima osnovne su pretpostavke za stvaranje kvalitetne prakse i politika u radu s mladima. Ovo zahtijeva **prostor za istraživanje, razmjenu i unapređivanje dobre prakse u različitim stilovima praktičnog rada** putem (digitalnih) mreža, platformi i drugih sredstava informiranja, od lokalnog do evropskog nivoa. Moraju postojati stalni tok komunikacije i savjetodavna saradnja u sklopu zajednice prakse u radu s mladima na horizontalnom (*između različitih aktera unutar zajednice prakse*) i vertikalnom nivou (*između evropskog, državnog, regionalnog i lokalnog nivoa*).

Kako bi se rad s mladima u Evropi odvijao uspješno, potrebno je usvojiti **koordiniran pristup učenju, dijeljenju, pružanju podrške i nadogradnji na dosadašnji razvoj rada s mladima i dobre prakse na lokalnom nivou, šireći ih prema regionalnom, nacionalnom i evropskom nivou** i obrnuto. Regionalne evropske mreže i razmjena unutar i među tim mrežama mogu biti izvor dodatnih dodirnih tačaka i unaprijediti zajedničku strukturu rada s mladima širom Evrope. Potrebno je ojačati i integrirati evropsku dimenziju na različitim nivoima praktičnog rada s mladima kako bi mladi (pogotovo oni marginalizirani) imali lakši pristup većem broju prilika. Lokalne omladinske organizacije i omladinski radnici moraju *znati* za prilike koje se pružaju na drugim nivoima, upoznati se s “evropskom politikom prema mladima”, učestvovati u radu s mladima i evropskim programima za mlade i raditi na njihovom unapređenju.

Ovom konvencijom prepoznaje se potreba za jačanjem **saradnje unutar zajednice prakse u radu s mladima** širom Evrope. Također je potrebno **jačati odnos pojedinačnih državnih strategija s evropskom strategijom za razvoj rada s mladima**, uz naglašavanje njihove međuzavisnosti i povezanosti. U tu svrhu važno je uspostaviti inkluzivnu,

demokratsku i pristupačnu **višejezičnu** komunikaciju, saradnju i radne odnose unutar zajednice prakse, posebno kroz istraživanja, politike prema mladima i praktičan rad s mladima. Potrebno je ojačati kapacitet rada s mladima da analizira, istražuje i raspravlja o (globalnim) trendovima u kontekstu vlastitog djelovanja i saradivati na poboljšanju kvaliteta i definiranju **zajedničkih pristupa** unapređenju rada s mladima u Evropi. Učesnici Konvencije naglasili su potrebu da se **premoste praznine i jače povežu** različiti konteksti u kojima postoji rad s mladima i različiti akteri unutar zajednice prakse, i to pomoću interakcije, učenja, inspiriranja i podrške, jačanja kapaciteta, dijeljenja i primanja ažurnih informacija i upoznavanja s relevantnim zakonskim okvirima i propisima.

Prijedlozi mjera:

- **mapirati** zajednice prakse i uspostaviti komunikaciju i saradnju posebno unutar trokuta koji čine praksa, istraživanje i politike u sektoru rada s mladima;
- uspostaviti **državne i međunarodne mreže za omladinski rad** te osnivati savez i strukture za omladinske radnike;
- osigurati **strukturno finansiranje na nacionalnom i evropskom nivou** za poticanje saradnje među strukturama rada s mladima za mreže, participativno učenje i zajedničko stvaranje;
- pružati **informacije i jačati kapacitete (koji se tiču evropske dimenzije)**, evropskih programa za mlade i postojećih resursa) omladinskih radnika koji djeluju na drugim nivoima;
- razvijati, kroz participativne procese, otvorenu, inkluzivnu, pristupačnu i višejezičnu digitalnu evropsku platformu za rad s mladima kao nadogradiv alat za zajednicu prakse koji će biti komplementaran i funkcionirati u sinergiji s postojećim platformama; promovirati ovu platformu među omladinskim radnicima i pomoći im da je koriste kao prostor za vršnjačko učenje, pružanje i primanje podrške, inovativnost i pilotiranje, raspravljanje o kvalitetu i tekućim pitanjima;
- uspostaviti "evaluaciju saradnje" u sklopu **Odbora za monitoring, evaluaciju i učenje** u svrhu praćenja napretka;
- koristiti **Evropsku konvenciju o radu s mladima** svakih pet godina za mjerenje napretka, revidiranje ciljeva i definiranje putanja za postizanje tih ciljeva.

Učesnici van zajednice prakse u radu s mladima

"Mladi ljudi nisu ograničeni na samo jedan segment djelovanja – njihovi glasovi se moraju slušati svugdje!"

U vrijeme nepredvidivih društvenih promjena dobra povezanost i podrška za rad s mladima najbolji su temelj za jačanje otpornosti mladih i njihovih zajednica. Važno je **isticati vrijednost rada s mladima**, olakšavati i poticati strukturnu i stratešku saradnju s drugim sektorima koji su relevantni u životima mladih.

Zajednica prakse u radu s mladima mora imati učinkovitu interakciju s različitim sektorima, javnim i privatnim, kako bi ostala relevantna za mlade i napredovala u smislu inovacija, održivosti i priznavanja omladinskog rada. Sinergija između različitih sektora i aktera ključna je kako bismo mogli doprijeti do mladih ljudi, čuti njihove glasove i podržati ih u aktivnostima te im pružiti nekoliko različitih načina da pristupe javnim uslugama i tako osigurati da niko ne bude zapostavljen.

Potrebni su **strateški i operativni pristupi** međusektorskoj saradnji i snažnija **horizontalna saradnja** na pitanjima mladih (i u radu s mladima) na svim nivoima.

Prijedlozi mjera:

- odrediti **s kim** je potrebno uspostaviti međusektorsku saradnju u skladu s prioritetima pojedinačnih segmenata zajednice prakse u radu s mladima na bilo kojem nivou te definirati zajedničke ciljeve; okupiti različite aktere iz različitih sektora i s različitih nivoa kako bi zajedno **stvorili sinergiju**;
- podržati osnivanje i funkcioniranje **multidisciplinarnih struktura, mreža i organa za mlade** na lokalnim i državnim nivoima.

Prepoznavanje

“Zbog pritiska da poboljšamo zapošljivost počeli smo o kompetencijama razmišljati kao o privatnoj svojini. No, ako odgovorimo na pozive na solidarnost i uvidimo koliko smo međusobno povezani, postat će nam jasna i sistemska priroda kompetencija. Kompetencije se ne razvijaju u vakuumu. Trebaju nam drugi ljudi.”

Treća konvencija pokazala je da se još uvijek premalo pažnje posvećuje promociji i prepoznavanju rada s mladima, a Bonski proces može biti prostor u kojem će se kreirati **zajednički narativ** ne samo za prepoznavanje i validaciju učenja u radu s mladima nego i za prepoznavanje i validaciju samog rada s mladima. Iako je prepoznavanje samo po sebi ishod niza događaja, taj proces zahtijeva **veća ulaganja u strateške i koordinirane napore i resurse koji će pomoći da rad s mladima bude bolje shvaćen, vidljiv i vjerodostojan kao samostalni prostor u kojem se odvija profesionalni rad**. Iako to zahtijeva saradnju, veze i partnerstva s drugim sektorima, rad s mladima ima puno pravo na svoje mjesto među evropskim politikama.

Postizanje konsenzusa o prirodi rada s mladima dijelom je otežano različitim tumačenjima terminologije u ovom sektoru. Usvajanjem **zajedničkog jezika – seta zajedničkih termina koji će dopuniti već rasprostranjenu uopćenu definiciju** rada s mladima – mogu se osigurati bolje razumijevanje i prepoznatljivost ovog polja djelovanja. Potrebno je pružiti uopćene osnove s kojima se mogu poistovjetiti svi sektori i nivoi, a pritom **ostaviti dovoljno mjesta za prilagodbe i ugradnju u lokalni kontekst uzimajući u obzir stvarno stanje**.

Prijedlozi mjera:

- **redovno organiziranje događaja po definiranom rasporedu**, kao što su kampanje usmjerene na posebne ciljne grupe ili tematski dani/sedmice koji će se održavati na godišnjem nivou;
- izraditi posebno prilagođen i jasan **komunikacijski plan** koji će povezati sve nivoe;
- izraditi **set zajedničkih termina** i postojećih definicija rada s mladima koji će biti prihvaćeni i korišteni na državnom nivou te objašnjeni na pristupačan način na lokalnim jezicima;
- uložiti **zajedničke napore u promociju**, komuniciranje i dijeljenje sadržaja u vezi s radom s mladima.

Kretanje ka prepoznavanju rada s mladima podrazumijeva pristup zasnovan na dokazima i mehanizme kojima se može **slikovitije dočarati utjecaj rada s mladima** ne samo na pojedince nego i na zajednice i društvo. Što se tiče profesionalnih standarda, moramo obratiti **posebnu pažnju na praksu volonterskog rada s mladima** kako bismo bolje razumjeli njihov doprinos ovom sektoru. Imajući u vidu Evropsku agendu za rad s mladima i trenutni položaj mladih u Evropi, potrebno je staviti poseban fokus na jasne (iako ne iscrpne) agende za istraživanje rada s mladima:

- istražiti regulative za uspostavljanje rada s mladima na nacionalnom nivou u svim evropskim zemljama (uključujući zakone koji se tiču obrazovanja i obuka omladinskih radnika);
- istražiti **postojeće prihvaćene profesionalne standarde za obrazovanje i obučavanje omladinskih radnika** (npr. okviri i modeli kompetencija, etički kodeks, nastavni plan i program);
- **pretočiti rezultate istraživanja u radu s mladima** u format koji mogu koristiti omladinski radnici, autori politika (i ostali);
- istražiti **učešće omladinskih radnika volontera** u radu s mladima;
- osigurati tematske **preglede** istraživanja u polju rada s mladima.

Gradnja mostova iz perspektive obrazovanja i obuka podrazumijeva **prevazilaženje ideje o integriranju neformalnog obrazovanja i učenja u formalno obrazovanje**. Umjesto toga, potrebno je raditi na uspostavljanju koordiniranog sistema koji će potaknuti saradnju između različitih sektora koji dijele istu svrhu.

Prijedlozi mjera:

- nadograditi postojeće uspješne inicijative **kroz koje visokoškolske ustanove rade s neakademske zajednicama**, što uključuje i rad s mladima;
- intenzivirati uspostavljanje prostora za saradnju i formiranje trusta mozgova (engl. *think tank*) za obrazovanje i obučavanje omladinskih radnika;
- organizirati aktivnosti za vršnjačko učenje na svim nivoima koje za cilj ima obrazovanje i obuku o specifičnim temama;
- saradivati s organizacijama koje su izradile alate za prepoznavanje ishoda i procesa učenja (npr. digitalne značke (engl. *Open Badges*)).

Validacija, certifikacija i akreditacija naslanjaju se na prethodne procese te su i dalje područja koja moraju biti povezana u **jednu cjelinu**. Prepoznata profesija mora imati definiran **obrazovni put**. Stoga, da bismo odgovorili na prijedloge o otvaranju dodatnog prostora za saradnju, ključno je prvo odgovoriti na pitanje šta se podrazumijeva pod umrežavanjem ("društvenim kapitalom") i kako je ono primjenjivo u različitim kontekstima. Ovo znači ne samo nastavak izrađivanja i implementiranja strategija i instrumenata za prepoznavanje i validaciju neformalnog obrazovanja i učenja u radu s mladima nego i razrađivanje mogućnosti za **premošćivanje prostora između obrazovanja i obuka** omladinskih radnika.

Prijedlozi mjera:

- **objasniti razliku** između prepoznavanja rada s mladima kao profesije i profesionalizacije rada s mladima;
- izraditi komplementarne mjere za validaciju učenja u radu s mladima u formalnom obrazovanju, što može podrazumijevati i izradu zajedničkih nastavnih planova i programa i ponudu standardiziranih predmeta na evropskom i državnom nivou;
- razviti zajedničku viziju **kvalifikacija za omladinske radnike** kako bi se osigurao kvalitet procesa certificiranja u neformalnom i formalnom obrazovanju i učenju;
- uspostaviti evropsku mrežu udruženja omladinskih radnika i podržati slične procese na državnom nivou ako već ne postoje, povezivanje s trenutnim tematskim strategijama kao što su Evropska strategija za pružanje obuka i Youthpass strategija;
- **nastaviti se na evropske inicijative** poput projekata strateške saradnje među nacionalnim agencijama, koji uključuju projekte Evrope Goes Local i Obrazovanje i obuke za omladinske radnike.

Inovacije i novi izazovi

"Godinama smo primjenjivali kratkoročna rješenja za probleme i izazove u omladinskim sektoru, ali ova kriza pokazala je da ta kratkoročna rješenja nisu bila učinkovita niti dovoljna."

Razorne posljedice pandemije imale su **negativan utjecaj i na projekte za mobilnost mladih**. Brojne organizacije mladih i centri za mlade bili su primorani zatvoriti svoja vrata, ali sad je **omladinski rad potreban više nego ikad prije** jer mladi trebaju pomoć u prevazilaženju posljedica pandemije. Društvene i pravne posljedice pandemije COVID-19 nisu ograničene na zdravstvenu/epidemiološku sferu te pokazuju važnost adekvatnog komuniciranja mjera prema mladim ljudima i uključivanja mladih u planiranje i implementiranje tih mjera kad god je to moguće.

Rad s mladima mora se razviti dovoljno da mladim ljudima služi kao sistem podrške u nesigurnim vremenima. **Promoviranje mentalnog zdravlja** mora biti ključni segment rada s mladima. Omladinski radnici moraju biti osposobljeni da vode projekte koji promoviraju i štite mentalno zdravlje mladih, pogotovo onih izloženih višestrukoj marginalizaciji.

Autori politika prema mladima trebaju ostvariti konstruktivan dijalog s mladima i omladinskim radnicima kako bi **stvorili otpornije strukture za rad s mladima**, koje će biti utemeljene na **principima inovacije osmišljenim na osnovu dokaza, sveobuhvatnom dugoročnom razmišljanju, reflektivnosti i radu s mladima baziranom na strategijama** (a ne projektima). Sve aktivnosti u Evropskoj agendi za rad s mladima trebaju počivati na ovim principima i uzimati u obzir da je rad s mladima neodvojiv od globalne zajednice.

Stoga je potrebno njegovati kulturu inoviranja, koja treba postati praksa u radu s mladima:

- unapređivanjem **pametnog rada s mladima** uz fokus na **razvoj digitalnih kompetencija** mladih i omladinskih radnika i ulaganje u **tehnološku infrastrukturu i inovacije**, što će pomoći da se premosti **digitalni jaz** i svim mladim ljudima pruži jednak **pristup** radu s mladima;
- građenjem **ekološki osviještenog** rada s mladima. Potrebno je poticati i prioritizirati prakse i rješenja koja nisu štetna za okoliš i usklađena su s principima održivog razvoja koje mladi očekuju, a omladinski radnici promoviraju.

Ključno je jačati kapacitete rada s mladima kako bi se oni uspješno nosili s promjenama u Evropi i svijetu:

- uviđajući da digitalni rad s mladima, iako važan, **ne može ispuniti sve potrebe mladih**. Stoga politike koje se tiču rada s mladima moraju aktivno poticati razvoj **svih vrsta rada s mladima i svih modela i praksi** koji se pri tom koriste kako bi na adekvatan način odgovorile na trenutne potrebe. Evropska agenda za rad s mladima treba nastaviti jačati ulogu rada s mladima u ovom nesigurnom periodu **promovirajući vrijednosti rada s mladima**;
- u praksu rada s mladima ugraditi i pristupe **društvenim i globalnim izazovima**;
- zagovarati da rad s mladima u Evropi i svijetu postane jedna od najvažnijih strategija društvenog razvoja;
- razvijati prakse i strategije u radu s mladima koje će mladima omogućiti da učestvuju u demokratskom društvu i **donesu promjene** u segmentima koji ih zanimaju (kao što su pokreti koji se tiču klimatskih promjena, rasna diskriminacija i reproduktivno zdravlje);
- **stvarati prostor**, online i offline, **za saradnju i razmjenu iskustava** na međuregionalnom i globalnom nivou kako bi zajednica prakse u radu s mladima imala uvid u kontekst širi od Evrope.

Okvir politika

Na živote mladih ljudi utječu brojne politike koje se izrađuju i implementiraju na svim nivoima, od lokalnog, nacionalnog i regionalnog do evropskog nivoa. Međutim, praksa je pokazala da politike u drugim

sektorima često zanemaruju utjecaj odluka koje se odnose na mlade. Sektor rada s mladima već dugo zagovara primjenu horizontalnog principa u politikama prema mladima, što vrijedi i za sve komponente rada s mladima koje su propisane takvih politikama. Rad s mladima trebao bi biti sastavni dio politike prema mladima i na sistematičan način ugrađivati mjere i potrebe unutar sektora u politike prema mladima – i horizontalno i vertikalno kad god je to moguće.

Ove politike trebaju biti implementirane na svim nivoima i počivati na zajedničkom radu sa zajednicom prakse u radu s mladima, što podrazumijeva i mlade ljude. Implementacija treba biti zasnovana na pristupu učešću koji se temelji na ljudskim pravima, a mladi moraju biti prepoznati kao glavne interesne strane koje imaju ključnu ulogu u ovim procesima i strukturama. Ovakav pristup pomogao bi u prevazilaženju neusaglašenosti među autorima politika, stručnjacima iz prakse i stvarnih potreba mladih. Uključivanje istraživanja u izradu politika omogućava prilagođeniji pristup ispunjavanju ovih potreba koji je zasnovan na dokazima.

S obzirom na sve veću globalizaciju, ove politike mogu i trebaju uzimati u obzir i reagirati na stanje u drugim sektorima širom svijeta. Kako bi ove politike postale stvarnost, zacrtani ciljevi moraju biti potkrijepljeni održivim mehanizmima za finansiranje.

Prijedlozi mjera:

- **jačanje saradnje** na evropskom nivou **između Evropske komisije i Vijeća Evrope** kako bi se politike prema mladima (a ujedno i rad s mladima) promovirale na horizontalnom nivou i ugradile u druge politike;
- rad s mladima treba nastaviti ugrađivati i u dugoročne **strategije prema mladima** i u srednjoročne mjere unutar strategija (kao što su godišnji programi rada i dvogodišnji prioriteti u radu s mladima unutar obje institucije);
- **uspostaviti, održavati i razvijati metode rada** u kojima su mladi jednakopravni učesnici u izradi politika koje ih se tiču i ugraditi učešće mladih u različite sektore;
- **moraju postojati zakoni o mladima i radu s mladima te strategije za rad s mladima** koje je potrebno promovirati širom Evrope – na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i evropskom nivou uz zajedničku podršku EU i Vijeća Evrope;
- evropski programi za mlade mogu doprinijeti izradi politika prema mladima u svim zemljama članicama pružanjem **podrške procesima koji su definirani politikama a kojima upravljaju organizacije;**
- **uspostaviti sistematsku provjeru politika prema mladima** definiranjem zajedničkog evropskog standarda kvaliteta, koji će sadržavati set indikatora za promoviranje rada s mladima na svim nivoima;

- politike prema mladima trebaju graditi mostove i poticati razmjenu dobrih praksi s drugim sektorima širom svijeta, kako bi evropska politika rada s mladima bila ugrađena u međunarodne pravne okvire;
- jačanje kapaciteta autora politika kako bi **bolje saradivali s mladima i omladinskim radnicima na kreiranju, implementiranju i revidiranju politika** pomoći će da potrebe mladih budu shvaćene u širem kontekstu. Institucije nadležne za politike prema mladima i/ili rad s mladima također mogu učestvovati u zagovaračkim naporima unutar ostalih segmenata javnog sektora kako bi politike prema mladima uistinu bile multisektorske.

Strateški okvir za razvoj rada s mladima

Kao što je više puta spomenuto u ovoj deklaraciji, zajednička posvećenost Evropske unije i Vijeća Evrope radu s mladima posljednjih godina daje vjetar u leđa Evropskoj agendi za rad s mladima.

Jedna od prvih poruka s konvencije glasila je da zajednica prakse u radu s mladima više ne treba pitati šta evropske institucije mogu uraditi za rad s mladima nego šta zajednica prakse može ili treba uraditi sama za sebe.

To od institucija i dalje zahtijeva da nastave igrati svoju ulogu, ali manje kao pokretači cjelokupne Evropske agende za rad s mladima, a više kao čvrsti temelji. Naposljetku, Uprava za mlade pri Evropskoj komisiji¹¹ i Odjel za mlade Vijeća Evrope među ključnim su učesnicima evropske zajednice prakse u radu s mladima. Učesnici konvencije izrazili su uvjerenje da je najbolji način podrške Bonskom procesu još **bolje usklađivanje** s vizijama ovih institucija za unapređenje rada s mladima koje su predstavljene u njihovim strategijama prema mladima.

Postignut je konsenzus o potrebi da Evropska komisija i Vijeće Evrope potpišu pismo preuzimanja obaveze ili memorandum o razumijevanju koji bi opisao vrstu i nivo podrške zajednici prakse u radu s mladima, ali i podrške **povezivanju Bonskog procesa sa širim panevropskim inicijativama za obrazovanje i učenje**, kao što je Bolonjski proces u visokom obrazovanju. Istaknuta je i potreba za pravednijim uključivanjem cjelokupne zajednice prakse u evropski rad s mladima i intenziviranje napora za pružanje što raznolikijih načina uključivanja kako bismo čuli glasove svih koji se bave radom s mladima. Učesnici nisu bili jednoglasni što se tiče prostora u kojem se treba odvijati predloženo institucionalno usklađivanje; **razmatrana su partnerstva u vidu mreža i saradnje**. Ipak, učesnici su se složili da je partnerstvo između Evropske unije i Vijeća Evrope na pitanjima mladih već prije imalo važnu koordinatorsku ulogu u mnoštvu aktivnosti u sklopu rada s mladima u Evropi.

Unutar tog institucionalnog okvira, u sklopu strateške misije Evropske agende za rad s mladima koju zagovaraju obje strane, postoji podrška za osnivanje radne grupe za saradnju, konsultacije i razvoj u sklopu Bonskog procesa te praćenje napretka u postizanju ciljeva definiranih u Bonskom

¹¹ Formalni naziv glasi "Mladi, volonterska solidarnost i Ured za stažiranje unutar Glavne uprave za obrazovanje, mlade, sport i kulturu Evropske komisije.

procesu i doprinosa koji su mu dale strategije prema mladima ove dvije institucije.

Kako bismo s riječi prešli na djela, evropske institucije trebaju igrati ključnu ulogu nenametljivog facilitatora u zagovaranju, savjetovanju, pomaganju i poticanju razvoja rada s mladima u državama članicama.

Predložene dodatne mjere:

- jasno **usklađene vizije ove dvije institucije o budućnosti rada s mladima** i javno iskazana posvećenost saradnji na ostvarivanju tih vizija;
- podrška **Zajedničkoj operativnoj grupi** zaduženoj za nadzor nad odvijanjem Borskog procesa;
- **povezivanje** Borskog procesa s drugim strateškim društvenim i obrazovnim inicijativama unutar evropskih institucija;
- osnivanje **nacionalnih radnih grupa** koje bi zajedno stvarale i upravljale cijelom zajednicom prakse;
- promoviranje **prepoznavanja** neformalnog obrazovanja i učenja kroz rad s mladima i unutar samog sektora rada s mladima;
- poticanje **istraživanja** u radu s mladima kako bi praksa bila zasnovana na dokazima;
- izrada **"okvirnih uvjeta"** za jačanje podrške na državnom nivou za lokalni rad s mladima;
- **kontinuirano pružanje prilika za razmjenu i mobilnost** omladinskih radnika;
- pripreme za izradu **nastavnih planova i programa** za obrazovanje i obučavanje omladinskih radnika;
- podrška **inovacijskim hubovima** za progresivni, inovativni rad s mladima;
- pružanje **svima pristupačnih platformi** za dijalog i razvoj rada s mladima.

U svojoj suštini, Treća evropska konvencija o radu s mladima poziva evropske institucije nadležne za rad s mladima da izrade konkretnu strategiju za komunikaciju i umrežavanje kako bi pokazale svoju posvećenost i namjeru da učestvuju u Borskom procesu.

Zaključci / konačna razmatranja

Zahvaljujemo se njemačkom Ministarstvu za porodicu, penzionere, žene i mlade i svima koji su omogućili održavanje Treće evropske konvencije o radu s mladima te Evropskoj uniji i Vijeću Evrope za podršku i pružanje potrebnog političkog okvira i temelja za održavanje Konvencije.

Zahvaljujući intenzivnim diskusijama i raspravama među učesnicima, Konvencija je iznjedrila ideje i prijedloge za aktivnosti i mjere koje uvažavaju i odgovaraju na svu raznolikost praktičnog rada s mladima. Svi ovi prijedlozi su važni. Oni se nadopunjuju i nadograđuju jedni na druge, a zajedno čine sveobuhvatan holistički pristup jačanju i razvoju rada s mladima. Zato ih treba čitati i posmatrati kao nerazdvojivu cjelinu.

Opći zaključak je da napredak zahtijeva jačanje veza unutar i između svih nivoa zajednice prakse. Moramo popuniti praznine, što više dijeliti mišljenja, stvarati i djelovati zajedno te zamijeniti stare pristupe novim kako bismo se prilagodili neočekivanim i novim prilikama.

Ova deklaracija konkretizirala je Evropsku agendu za rad s mladima. Bonski proces je naš zajednički napor da je pretočimo u stvarnost. Zato počnimo djelovati. Mladi u Evropi to **zaslužuju i zahtijevaju** od nas.

Inofficial translation